

Ключевые слова: представление о семье, образ мира, образ семьи, семейные мифы, когнитивный семейный сценарий, внутренняя картина семьи, семейное самосознание, карта семьи, идентичность семьи.

Summary. The family is the first group the subject belongs to. It represents environment in which human socialization begins. The first representations about the world is laid out in the family and the first child image of the world is a reflection of the world image of adults she is surrounded by. The central place in the image of the world is taken by the representations about a family. The child looks at the world as she has been taught in the family. A teenager, the youth or an adult show their knowledge of the world in accordance with the guidance laid out in the family. The article analyzes the scientific approaches to the meaning "representations about a family" as a component of the world image which depicts psychological constitution of the subject in his perception of the family. The specifics of such concepts as family image, family myths, cognitive family scenario, internal picture of the family, family card, family identity have been characterized. The peculiarities of formation of the world image in the family have been mentioned. It is concluded that the representations about the family is a complete image of the various characteristics of a family system which combines the human representations about the family values, lifestyle, roles, norms and rules of interaction. Thus, the study of the human image of the world can be realized through the study the content of its main components, including subjective understanding of the family which is the first stage of the world image formation.

Key words: representations about the family image of the world, the representations about a family, family myths, cognitive family scenario, internal picture of the family, family identity, family card, the identity of the family.

УДК 159.9:177.6–053.67

М.А. ДЕРГАЧ

СПІВЗАЛЕЖНІ ЛЮБОВНІ СТОСУНКИ В СТАРШОМУ ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ

В статті подано результати емпіричного дослідження, в якому експериментально виявлено і за допомогою методів математичної статистики обґрунтовано рівні співзалежності між юнаками і дівчатами, які перебувають у любовних стосунках, та охарактеризовано особливості поведінки у співзалежних любовних стосунках в старшому юнацькому віці.

Ключові слова: залежність, міжособистісна залежність, любовні стосунки, старший юнацький вік.

Постановка проблеми. Останніми роками зростає інтерес до досліджень різних форм залежності. За даними вчених (В.Д. Менделевич, Б. Уайнхолд и Дж. Уайнхолд, С.В. Ємельянова) нині нараховується більш ніж 150 різновидів залежності. До цієї категорії належать як традиційні хімічні форми залежності (наркоманія, алкоголізм, тютюнопаління та ін.), так і зовсім нові – гемблінг, інтернет-адикції та ін. Серед них міжособистісна співзалежність за своєю поширеністю та наслідками частіше сприймається незначною, розглядається як специфіка гендерних відносин, особливість культури, проте вона має досить негативний вплив на розвиток особистості, побудову життєвого сценарію, вибір шлюбного партнера, призводить до деформації поведінки, руйнування здоров'я тощо.

Більшість сучасних психологічних досліджень присвячено вивченню міжособистісної залежності дорослих шлюбних пар. Тому вивчення генезису дебютних форм міжособистісної залежності, які мають достатню вираженість вже в підлітковому і, особливо, в юнацькому віці і спостерігаються в дошлюбних стосунках, видається надзвичайно актуальним.

Мета статті. Висвітлити результати аналізу статевих відмінностей прояву співзалежності та поведінки у співзалежних любовних стосунках в старшому юнацькому віці.

Результати дослідження. Аналіз наукових праць з досліджуваної проблеми дозволив виявити, що міжособистісна залежність є специфічним станом, підґрунтям якого є сильна потреба особистості в емоційній близькості, любові, схваленні з боку значущих інших людей, ригідне прагнення до отримання допомоги і підтримки на тлі постійного відчуття себе як безпорадної і слабкої, незалежно від конкретно ситуації [1,3,4,5].

Методологічну і теоретичну основу нашого дослідження становили принципи генетичної психології (С.Д. Максименко), теоретичні положення про формування і функціонування залежної особистості (В.Д. Менделевич) і адиктивної поведінки (Б. Уайнхолд, С. Даулінг, Н. Ю. Максимова), статево-рольовий (О.С. Кочарян) та гендерний (Т.В. Говорун) підходи у сучасній психології статі, загально-психологічні положення психології сім'ї (Е.Г. Ейдемільер, А. Варга).

Для діагностики міжособистісної залежності використовувався тест міжособистісної залежності Р. Гіршфільд (в адаптації О.П. Макушиної) тому, що він максимально релевантний меті, завданням та вибірці дослідження, добре психометрично обґрунтований та має загально-психологічний (неклінічний) характер [2]. Математична обробка результатів проводилась за допомогою методів математичної статистики (програмний пакет SPSS-17): методи описової статистики; методи перевірки достовірності відмінностей нез'язаних вибірок (критерій кутового перетворення Фішера, χ^2 (хі-квадрат) Пірсона, U-критерій Манна-Уїтні,).

У дослідженні співзалежних любовних стосунків у старшому юнацькому віці брали участь 40 різностатевих пар (80 юнаків і дівчат), спеціальності «Психологія». Середній вік досліджуваних – 20,7±2,5 років, з них – 55% віком до 20 років включно, 45% – у віці 21 і більше років. У переважній більшості досліджувані були мешканцями міст – 86,3%, решта – 13,7 % з сільської місцевості. Рівневий розподіл

досліджуваних за тестом міжособистісної залежності (МЗ) Р. Гіршфільда (загалом) засвідчив, що найбільш поширеним є середній (67,5%) рівень МЗ, менш поширеним – високий (28,8%), а низький рівень – практично відсутній (3,8%). Рівневий розподіл досліджуваних за шкалами «Емоційна опора на інших» та «Невпевненість у собі» статистично однаковий. Обидва вказані розподіли значимо (за критерієм Фішера, $\phi^*_{\text{емп.}} = 3,97$; $p \leq 0,01$) відрізняються від розподілу за шкалою «Прагнення до автономії» лише тим, що за цією шкалою більше, ніж за іншими шкалами, досліджуваних із низьким рівнем виявлення МЗ.

Показники у досліджуваних парах, дозволили виявити, що найбільш розповсюдженим (у 50% пар) є таке співвідношення рівнів міжособистісної залежності – середній рівень МЗ у юнаків і середній рівень МЗ у дівчат. Найменш розповсюдженим (у 7,5% пар) є таке співвідношення рівнів міжособистісної залежності в досліджуваних парах – низький рівень МЗ у юнаків і середній рівнем МЗ у дівчат. Інші типи співвідношення рівнів міжособистісної залежності у парах займають місце посеред названих крайніх типів і розповсюджені статистично однаково (12,5% – 17,5%). У 62,5% пар однакові рівневі характеристики МЗ, у 20% пар рівень МЗ у дівчат вище, ніж у юнаків, у 17,5% пар, навпаки, рівень МЗ у юнаків, вище, ніж у дівчат.

Отже, найбільш поширеним є середній рівень МЗ, менш поширеним – високий, низький рівень – практично відсутній. Найбільш розповсюдженим є таке співвідношення рівнів МЗ в досліджуваних парах: середній рівень МЗ у юнаків і середній рівень МЗ у дівчат. У більшості (майже двох третин) пар – однаковий рівень МЗ; пари в яких один із партнерів, юнак або дівчина, мають більш високий рівень МЗ – розповсюджені статистично однаково.

Між представниками чоловічої та жіночої статі не знайдено суттєвих відмінностей за розповсюдженістю рівнів МЗ (незначущі відмінності за критерієм χ^2 (хі-квадрат) Пірсона, $\chi^2=3,34$; $p=0,188$). Проте, серед досліджуваних дівчат більше (35% проти 20% у юнаків) таких, що мають високий рівень за шкалою «Невпевненість у собі» тесту МЗ Р. Гіршфільда ($\chi^2=4,80$; $p \leq 0,1$).

Серед молодших досліджуваних більше таких, що мають високий рівень міжособистісної залежності (тенденція до значущих відмінностей за критерієм χ^2 Пірсона, $\chi^2=4,91$; $p \leq 0,1$). Ця тенденція вирізнялась за рахунок високих показників шкали «Емоційна опора на інших» тесту міжособистісної залежності Р. Гіршфільда (значущі відмінності за критерієм χ^2 Пірсона, $\chi^2=8,79$; $p \leq 0,05$). Див. таблицю 1.

Таблиця 1.

Вік та рівневий розподіл досліджуваних за тестом міжособистісної залежності Р. Гіршфільда (загалом)

Вік	Рівні міжособистісної залежності (%)		
	Низький	Середній	Високий
16-20 років	2,3	59,1	38,6
21 і більше років	5,6	77,8	16,7
Всього	3,8	67,5	28,8

Між досліджуваними, що мешкають у місті або в селі відсутні відмінності за розповсюдженістю рівнів МЗ (незначущі відмінності за критерієм χ^2 Пірсона, $\chi^2=0,51$; $p=0,776$).

Перейдемо від дискретних (рівні виявлення) характеристик отриманих даних до континуальних (міри виявлення) характеристик.

В табл. 2 надано описово-статистичні показники вибірки досліджуваних за тестом міжособистісної залежності Р. Гіршфільда – міри центральної тенденції (групова медіана і середнє арифметичне) та розсіювання (стандартне відхилення). З огляду на те, що базовим для нас був порівняльний аналіз, практично скрізь використані відмінності за груповою медіаною ($Me_{\text{гр.}}$), оскільки цього вимагають правила роботи із методами непараметричної статистики. Але, із табл. 2 видно, що групова медіана і середнє арифметичне майже тотожні.

Таблиця 2.

Описово-статистичні показники вибірки досліджуваних за тестом міжособистісної залежності Р. Гіршфільда

Показники тесту міжособистісної залежності Р. Гіршфільда	Групова медіана ($Me_{\text{гр.}}$)	Середнє Арифм. (М)	Стандартне Відхилення
Міжособистісна залежність (загальний показник)	53,2	51,1	12,7
Шкала «Емоційна опора на інших»	46,6	46,6	7,5
Шкала «Невпевненість у собі»	33,3	33,8	5,7
Шкала «Прагнення до автономії»	29,6	29,4	5,6

Перейшовши до більш тонких (точніших) мір виявлення характеристик, ми встановили наявність статевікових відмінностей між досліджуваними за тестом міжособистісної залежності Р. Гіршфільда (використано критерій U Манна-Уїтні).

У жінок статистично значимо вищі, порівняно з чоловіками, показники міжособистісної залежності загалом ($p \leq 0,001$) і за шкалами «Емоційна опора на інших» ($p \leq 0,001$) та «Невпевненість у собі» ($p \leq 0,01$). За

шкалою «Прагнення до автономії» статистично значимих відмінностей не виявлено. У молодших (16-20-річних) статистично значимо вищі, порівняно із старшими (21+ років), показники міжособистісної залежності загалом ($p \leq 0,001$) і за шкалою «Емоційна опора на інших» ($p \leq 0,001$). За шкалами «Невпевненість у собі» та «Прагнення до автономії» статистично значимих відмінностей не виявлено.

Між досліджуваними, що мешкають у місті або ж в селі відсутні статистично значимі відмінності у показниках міжособистісної залежності загалом і за всіма шкалами тесту: «Емоційна опора на інших», «Невпевненість у собі», «Прагнення до автономії». В ході аналізу отриманих даних виявлена тенденція до статистично значимих відмінностей ($p \leq 0,1$) у показнику міжособистісної залежності (загалом) між групами пар досліджуваних, що мають різні вікові показники пари. Якщо вік партнерів однаковий (в межах року) або юнак молодше, то показники міжособистісної залежності у жінок із таких пар вищі, порівняно із жінками з традиційно поширених пар, у яких юнак старше за дівчину (табл. 3). Для юнаків вказана тенденція не встановлена.

Таблиця 3.

Вік і показники вибірки досліджуваних за тестом міжособистісної залежності Р. Гіршфільда

Показники тесту МЗ Р. Гіршфільда	Вік (Me _р)		Статистика U Манна-Уїтні	Z	Асимп. знч.
	16-20 років	21 рік і більше			
Міжособистісна залежність (загальний показник)	55,8	45,2	438,000	-3,426	0,001
Шкала «Емоційна опора на інших»	50,0	43,8	422,000	-3,587	0,000
Шкала «Невпевненість у собі»	34,2	32,1	631,500	-1,555	0,120
Шкала «Прагнення до автономії»	29,0	30,4	646,000	-1,415	0,157

Скористаємося окремими пунктами (твердженнями) тесту міжособистісної залежності (МЗ) Р. Гіршфільда для характеристики поведінкових відмінностей в співзалежних любовних стосунках. Для дівчат найбільш характерні такі прояви МЗ: «Я б відчувала себе нещасною, якби мене покинув хтось, кого я люблю», «Навіть якщо більшість людей відвернуться від мене, я б витримала, якщо хтось, кого я люблю, залишався би зі мною», «Думка про втрату близького друга жахає мене», «Несхвалення з боку того, про кого я дбаю, дуже болісно для мене», «У мене виникає жахливий страх, що я втрачу любов і підтримку людей, в яких я дуже потребую», «Я відчуваю себе краще, коли я знаю ще кого-небудь в команді», «Я виконую свою роботу на найвищому рівні, коли я знаю, що вона буде високо оцінена», «У мене повина бути одна людина, яка жила б спеціально для мене», «Мені потрібна одна людина, яка ставить мене вище за інших». Всі ці твердження – із шкали «Емоційна опора на інших» тесту міжособистісної залежності (МЗ) Р. Гіршфільда. Для юнаків найбільш характерні такі прояви МЗ: «Навіть якщо більшість людей відвернуться від мене, я б витримав, якщо хтось, кого я люблю, залишався зі мною», «Я виконую свою роботу на найвищому рівні, коли я знаю, що вона буде високо оцінена», «Я б відчував себе нещасним, якби мене покинув хтось, кого я люблю», «Несхвалення з боку того, про кого я дбаю, дуже болісно для мене», «Думка про втрату близького друга жахає мене». Ці прояви теж із шкали «Емоційна опора на інших» тесту міжособистісної залежності (МЗ) і вони, в основному, співпадають із найбільш характерними проявами МЗ у дівчат.

Водночас, до числа найбільш рейтингових (таких, що викликають найбільшу згоду) належать такі поведінкові прояви міжособистісної залежності, як «Я відчуваю себе краще, коли я знаю ще кого-небудь в команді» (шкала «Невпевненість у собі»), «Мені не треба багато чого від інших», «Я покладаюся тільки на себе» (шкала «Прагнення до автономії»). За усіма наведеними поведінковими проявами міжособистісної залежності, що належать до шкал «Емоційна опора на інших» і «Невпевненість у собі» показники молодших дівчат (16-20-річних) значимо вищі (за критерієм U Манна-Уїтні), ніж показники старших дівчат. За поведінковими проявами міжособистісної залежності, що належать до шкали «Прагнення до автономії», навпаки, показники молодших дівчат (16-20-річних) значимо нижчі, ніж показники старших дівчат.

Висновки та перспективи подальшого дослідження.

1. Розподіл досліджуваних за тестом міжособистісної залежності (МЗ) Р. Гіршфільда (загалом) свідчить, що найбільш поширеним є середній (67,5%) рівень міжособистісної залежності, менш поширеним – високий (28,8%), а низький рівень – практично відсутній (3,8%). Розподіл досліджуваних за шкалами тесту «Емоційна опора на інших» та «Невпевненість у собі» статистично однаковий. Обидва вказані розподіли значимо відрізняються від розподілу за шкалою «Прагнення до автономії» лише тим, що за цією шкалою більше, ніж за іншими шкалами, досліджуваних із низьким рівнем виявлення.

2. Найбільш розповсюдженим (у 50% пар) є таке співвідношення рівнів міжособистісної залежності в досліджуваних парах – середній рівень міжособистісної залежності у юнаків і середній рівень міжособистісної залежності у дівчат, найменш поширеним (у 7,5% пар) є таке співвідношення рівнів міжособистісної залежності в досліджуваних парах – низький рівень міжособистісної залежності у юнаків із середнім рівнем міжособистісної залежності у дівчат. Інші типи співвідношення рівнів міжособистісної залежності у парах займають місце посеред названих крайніх типів і розповсюджені статистично однаково (12,5% – 17,5%). Узагальнена картина поширення співвідношень рівнів міжособистісної залежності (МЗ) в парах юнаків і дівчат наступна: у 62,5% пар однакові рівневі характеристики міжособистісної залежності, у 20% пар рівень

міжособистісної залежності у дівчат вище, ніж у юнаків, у 17,5% пар, навпаки, рівень міжособистісної залежності у юнаків, вище, ніж у дівчат.

3. Між представниками чоловічої та жіночої статі не знайдено суттєвих відмінностей за розповсюдженістю рівнів міжособистісної залежності. Проте, серед досліджуваних дівчат більше (35% проти 20% у юнаків) таких, що мають високий рівень за шкалою «Невпевненість у собі» тесту міжособистісної залежності. Серед молодших досліджуваних (16-20-річних) більше таких, що мають високий рівень міжособистісної залежності. Ця тенденція вирізнялась за рахунок високих показників шкали «Емоційна опора на інших» тесту міжособистісної залежності міжособистісної залежності. Між досліджуваними, що мешкають у місті або ж в селі відсутні відмінності за розповсюдженістю рівнів міжособистісної залежності.

4. Встановлено статевовікові відмінності між досліджуваними за тестом міжособистісної залежності Р. Гіршфільда (критерій U Манна-Уїтні). У жінок статистично значимо вищі, порівняно з чоловіками, показники міжособистісної залежності загалом і за шкалами «Емоційна опора на інших» та «Невпевненість у собі» тесту міжособистісної залежності. За шкалою тесту міжособистісної залежності «Прагнення до автономії» статистично значимих відмінностей не виявлено. У молодших (16-20-річних) статистично значимо вищі, порівняно із старшими (21+ років), показники міжособистісної залежності загалом і за шкалою «Емоційна опора на інших». За шкалами «Невпевненість у собі» та «Прагнення до автономії» статистично значимих відмінностей не виявлено. Між досліджуваними, що мешкають у місті або ж в селі відсутні статистично значимі відмінності у показниках міжособистісної залежності загалом і за всіма шкалами тесту.

5. Виявлена тенденція до статистично значимих відмінностей у показнику міжособистісної залежності (загалом) між групами пар досліджуваних, що мають різні вікові показники пари. Якщо вік партнерів однаковий (в межах року) або юнак молодше, то показники міжособистісної залежності у жінок із таких пар вищі, порівняно із жінками з традиційно поширених пар, у яких юнак старше за дівчину. Для юнаків вказана тенденція не встановлена.

6. Рейтинги найбільш виявлених поведінкових проявів МЗ у дівчат та юнаків багато в чому співпадають (вони описують поведінку, головним чином, пов'язану із «емоційною опорою на інших»). Разом з тим, у юнаків до числа найбільш рейтингових (таких, що викликають найбільшу згоду) належать поведінкові прояви «прагнення до автономії» такі, наприклад, як «Я покладаюся тільки на себе». Найчисельнішими є статистично значимі поведінкові відмінності обумовлені статтю досліджуваних. Більшість з них, 45,8% – із шкали, що описує «Емоційну опору на інших», 37,5% статево поведінкових відмінностей стосуються шкали «Невпевненість у собі», решта – 16,7% – шкали «Прагнення до автономії» тесту міжособистісної залежності. За усіма поведінковими проявами міжособистісної залежності, що належать до шкал «Емоційна опора на інших» і «Невпевненість у собі» показники дівчат значимо вище, ніж показники юнаків. У юнаків вищі, порівняно з дівчатами, показники за проявами, що належать до шкали «Прагнення до автономії», які, власне не відображають міжособистісної залежності, є її протилежністю, або, в гіршому випадку, контрзалежністю. Оскільки стать виразно впливає на поведінкові прояви міжособистісної залежності, ми розглядали вікові особливості поведінкових проявів із урахуванням статі досліджуваних. За поведінковими проявами міжособистісної залежності, що належать до шкал «Емоційна опора на інших» і «Невпевненість у собі» показники молодших юнаків (16-20-річних) значимо вищі, ніж показники старших. За поведінковим проявом, що належить до шкали «Прагнення до автономії», навпаки, показник молодших юнаків (16-20-річних) значимо нижче, ніж показник старших юнаків. За усіма поведінковими проявами міжособистісної залежності, що належать до шкал «Емоційна опора на інших» і «Невпевненість у собі» показники молодших дівчат (16-20-річних) значимо вищі, ніж показники старших дівчат. За поведінковими проявами, що належать до шкали «Прагнення до автономії», навпаки, показники молодших дівчат (16-20-річних) значимо нижчі, ніж показники старших дівчат.

Отже, дуже ймовірно, що з віком міжособистісна залежність зменшується, а особистісна автономія – має тенденцію, хоча й слабку і не виразну, до збільшення (на рівні окремих поведінкових проявів). Подальше дослідження може бути спрямоване на виявлення особливостей співзалежної поведінки старших підлітків та юнаків різних соціальних груп.

Список використаних джерел

1. Макушина О.П. Психология зависимости: Учебное пособие для вузов / О.П. Макушина – Воронеж: Воронежский гос. ун-т., 2007. – 79 с.
2. Макушина О.П. Методы психологического изучения девиантного поведения: учебное пособие / О.П. Макушина – Воронеж: Воронежский гос. ун-т., 2006. – 187 с.
3. Пил А. Любовь и зависимость / А. Пил, С. Бродски – М.: Когито-Центр, 2005 – 269 с.
4. Уайнхолд Б. Освобождение от зависимости / Б. Уайнхолд, Дж. Уайнхолд – М.: Независимая фирма «Класс», 2003. – 242 с.
5. Marshall T. Attachment Styles as Predictors of Facebook-Related Jealousy and Surveillance in Romantic Relationships [Електронний ресурс] Режим доступу: https://www.researchgate.net/publication/260384241_Attachment_Styles_as_Predictors_of_Facebook-related_Jealousy_and_Surveillance_in_Romantic_Relationships

References

1. Makushina O.P. Psihologija zavisimosti: Uchebnoe posobie dlja vuzov / O.P. Makushina – Voronezh: Voronezhskij gos. un-t., 2007. – 79 s.
2. Makushina O.P. Metody psikhologicheskogo izucheniya deviantnogo povedeniya: uchebnoe posobie / O. P. Makushina – Voronezh: Voronezhskiy gos. un-t., 2006. – 187 s.
3. Pil A. Lyubov' i zavisimost' / A. Pil, S. Brodski – M.: Kogito-Tsentr, 2005. – 269 s.
4. Uaynkhold B. Osvobozhdenie ot zavisimosti / B. Uaynkhold, Dzh. Uaynkhold – M.: Nezavisimaya firma «Klass», 2003. – 242 s.
5. Marshall T. Attachment styles as predictors of Facebook-related jealousy and surveillance in romantic relationships. Retrieved from: https://www.researchgate.net/publication/260384241_Attachment_Styles_as_Predictors_of_Facebook-related_Jealousy_and_Surveillance_in_Romantic_Relationships

Резюме. В статье представлены результаты эмпирического исследования, в котором экспериментально выявлены и, с помощью методов математической статистики, обоснованы уровни созависимости между юношами и девушками, которые находятся в любовных отношениях, и охарактеризованы особенности поведения в созависимых любовных отношениях в старшем юношеском возрасте.

Ключевые слова: зависимость, межличностная зависимость, любовные отношения, старший юношеский возраст.

Summary. The article represents the results of empirical research that was conducted with the students of psychological department, aged 18 to 22. Overall, forty couples who are in romantic affairs have been investigated. The Interpersonal Dependency Inventory by R. Hirschfeld has been used in the study. The data have been analyzed by the methods of mathematical statistics. It was found out that among the respondents there was an average level of interpersonal dependency, the low level was practically absent. In 62,5% of couples the males and females have the same level of interpersonal dependency, in 20% of couples the females' level of interpersonal dependency is higher than the males' one, in 17,5% of couples the males' level of dependency is higher than that of the females. The ratings of the most significant behavioral manifestations of codependency among females and males is mostly on the same level (they describe the behavior as «based on others»). At the same time, the top-rated behavioral manifestation among males is «the desire for autonomy». The findings suggest that as moving into adulthood the interpersonal dependency decreases, but personal autonomy on the level of individual behavioral manifestations tends to increase.

Key words: dependency, interpersonal dependency, romantic affairs, late adolescence.

УДК 159.922.7:316.624

Н.С. ДМИТРИЮК

ЕФЕКТ БАТЬКІВСЬКОЇ ДЕПРИВАЦІЇ ЯК НЕГАТИВНИЙ ЧИННИК ПСИХІЧНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ РАНЬОГО ВІКУ

У статті розкриваються питання виникнення депривації у дітей. Показано негативний вплив депривації на розвиток психічної сфери у дітей. Констатовано, що депривована дитина нерідко виростає у зразковій сім'ї, однак її розумовий та особливо емоційний розвиток може бути серйозно порушений. Представлено портрет особистості дитини в умовах батьківської депривації. Проаналізовано чинники подолання та компенсації негативних наслідків депривації у дітей.

Ключові слова: батьківська депривація, депривована дитина, материнська депривація.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку українського суспільства економічна нестабільність, соціальна нерівність, прояви ворожого націоналізму, активізація злочинності, тероризму, технологічні катастрофи та соціальні потрясіння зумовлюють деприваційні впливи на становлення та розвиток дітей і молоді.

Порушення або неповнота різносторонніх зв'язків і відносин завжди або майже завжди призводять до підвищення вірогідності загрози безпеки життя і діяльності людини. Відсутність можливостей задоволення потреби у взаємодії негативно впливають на стан організму і детермінують розвиток психічної депривації.

Загальновідомо, що сім'я є складною системою взаємовідносин, у якій кожен її член займає відповідне місце, бере участь у виконанні відповідних функцій, своєю діяльністю задовольняє потреби інших, підтримує відповідний рівень міжособистісних взаємостосунків. У неблагополучних сім'ях порушення сімейних відносин призводить до невиконання цих функцій, відбувається їх зміщення та перекручення, що може призвести до будь-яких наслідків, у тому числі і втечі дитини з рідної домівки та бродяжництво.

У такому контексті виникає безліч проблем, які полягають у виявленні різних видів незадоволення індивіда у позитивних емоціях, батьківському спілкуванні, родинному затишку, соціальних благах, соціальному статусі, роботі. Такий стан сучасної соціально-психологічної ситуації у сфері навчання та виховання вимагає попередження пагубних деприваційних впливів.

Дослідження, проведені в різних країнах світу, свідчать про те, що позбавлення дітей батьківського піклування з наступною довготривалою психічною депривацією призводять до порушення фізичного,